

T.B.M.M.

(S. Sayısı : 318)

Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ile Siyasî Parti Gruplarını Temsilen 10 Milletvekilinin, Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi ve Antalya Milletvekili Deniz Baykal ve 29 Arkadaşının, Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu ve 3 Arkadaşının, İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit ve 7 Arkadaşının Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri ve Anayasa Komisyonu Raporu (2/730, 2/411, 2/450, 2/622)

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifimiz gerekçesi ile birlikte ilişikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederiz.

Saygılarımızla.

Hasan Korkmazcan

Denizli

Mustafa Kamalak

Kahramanmaraş

Nejat Arseven

Ankara

Ahmet İyimaya

Amasya

Hikmet Sami Türk

Trabzon

Mehmet Ali Şahin

İstanbul

M. Oltan Sungurlu

Gümüşhane

Turhan Güven

İçel

Mümtaz Soysal

Zonguldak

Atila Sav

Hatay

M. Seyfi Oktay

Ankara

GENEL GEREKÇE

23.7.1995 tarihli ve 4121 Sayılı Kanunla 2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının dernek kurma hüriyetini düzenleyen 33 üncü maddesi değiştirilerek, dernek kurma hüriyetinin sınırları genişletilmiştir.

Anayasanın söz konusu değişikliğinin Dernekler Kanunu açısından hayata geçirilmesi, uygulama kabiliyeti kazanması gerekmektedir.

Siyasî parti grupları temsilcilerinden oluşan özel bir komisyonun vardığı mutabakat sonucu hazırlanıp grup temsilcisi milletvekilleri tarafından imzalanan teklifimiz bu amaçla hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. — Bu madde ile Dernekler Kanununun 4 üncü maddesinin 1 numaralı bendi, Anayasanın 33 üncü maddesinin 5 inci fıkrasına paralel olarak yeniden düzenlenmiştir. Ancak Anayasanın 33 üncü maddesinde "... devlet memurlarına" ibaresi kullanılmakla birlikte Dernekler Kanununda kullanılan terimlere de uyum sağlanması amacıyla "memur statüsündeki kamu hizmeti görevlileri" ibaresi kullanılmıştır.

Bunun yanı sıra derneklere üye olma hakkı bakımından izne tâbi olan ve Dernekler Kanununun 16 ncı maddesinde sayılan Yüksek Mahkeme üyeleri, hâkim ve savcılar ile Sayıştay meslek mensuplarının dernek kurma açısından da öncelikle izne tâbi oldukları, ancak bu konunun madde metninde ayrıca belirtilmesine gerek olmadığı düşünülmektedir.

Madde 2. — Bu madde ile Dernekler Kanununun 51 inci maddesinin ikinci cümlesi, Anayasanın 23.7.1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunla değiştirilen 33 üncü maddesi ışığında yeniden düzenlenmiş ve kendiliğinden dağılma halinin sulh hukuk mahkemesince tespit edileceği hükmü getirilmiştir.

Madde 3. — Bu düzenleme ile Anayasanın 4121 sayılı Kanunla değiştirilen 33 üncü maddesi ile Dernekler Kanununun 54 üncü maddesi arasında uyum sağlanmıştır.

Madde 4. — Bu düzenleme ile Dernekler Kanununun 61 inci maddesinin birinci fıkrası değiştirilerek Anayasanın 33 üncü maddesinde yer alan "Dernekler ... siyasî amaç güdemezler, siyasî faaliyette bulunamazlar, siyasî partilerden destek göremez ve onlara destek olamazlar, sendikalarla, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla bu amaçla ortak hareket edemezler" hükmünün 4121 sayılı Kanunla kaldırılması nedeniyle derneklerin tüzüklerinde belirtilen amaçları, çalışma konuları veya çalışma biçimleri arasında açıkça öngörülmek kaydıyla siyasî partilerden, işçi ve işveren sendikalarından ve meslekî kuruluşlardan maddî yardım kabul edebilecekleri ve adı geçen kurumlara yardımda bulunabilecekleri yönünde düzenleme getirilmiştir.

Madde 5. — Bu madde Dernekler Kanununun 4 ve 5 inci maddelerinde yapılan değişikliğin gereği olarak düzeltilen ibarelerle ilgilidir.

Madde 6. — Anayasanın 33 üncü maddesinde yapılan değişikliğe uyum sağlanması amacıyla Dernekler Kanununun 51 inci maddesinin 11 sayılı bendi yürürlükten kaldırılmış ve bent numaraları buna uygun olarak teselsül ettirilmiştir. Ayrıca 16 ncı maddesinin beşinci fıkrasında geçen "ile milletvekilleri" ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 7. — Yürürlük maddesidir.

Madde 8. — Yürütme maddesidir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Dernekler Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifimiz gereğesi ile birlikte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımızla arz ederiz.

Deniz Baykal

Antalya

Nihat Matkap

Hatay

Adnan Keskin

Denizli

Önder Sav

Ankara

Prof. Dr. Oya Araslı

İçel

Atila Sav

Hatay

Ali Haydar Şahin
Çorum
Nezir Büyükcengiz
Konya
A. Rıza Bodur
İzmir
M. Seyfi Oktay
Ankara
Zeki Çakıroğlu
Muğla
Eşref Erdem
Ankara
Yusuf Öztıp
Antalya
Yılmaz Ateş
Ankara
Bekir Kumbul
Antalya
Aydın Güven Gürkan
İzmir
Sabri Ergül
İzmir
Celal Topkan
Adıyaman

Ayhan Fırat
Malatya
Mahmut Işık
Sivas
A. Güryüz Ketenci
İstanbul
Ercan Karakaş
İstanbul
Metin Arıfağaoğlu
Artvin
Ahmet Küçük
Çanakkale
Erol Çevikçe
Adana
Ali Topuz
İstanbul
Murat Karayalçın
Samsun
Hikmet Çetin
Gaziantep
Algan Hacaloğlu
İstanbul
Mustafa Kul
Erzincan

GENEL GEREKÇE

26 Temmuz 1995 tarih ve 22355 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan 4121 sayılı Kanun ile 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının İkinci Bölümündeki kişinin hakları ve ödevlerine ilişkin hükümler arasında yer alan 33 üncü maddesinde değişiklik yapılarak, dernekler bakımından siyasi faaliyette bulunma, sendika kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla ortak hareket edememe yasağı kaldırılmıştır.

Anayasada yapılan bu değişikliklere uygulama kabiliyeti kazandırılabilmesi için 2908 sayılı Dernekler Kanununda gerekli değişiklikler yapılmak amacıyla bu teklif hazırlanmış bulunmaktadır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. – Bu düzenlemeyle 2709 sayılı T.C. Anayasasının 26 Temmuz 1995 tarih ve 4121 sayılı Kanun ile değiştirilen 33 üncü maddesiyle, Dernekler Kanununun 54 üncü maddesinin uyu mu sağlanmış ve yapılan Anayasa değişikliği yasaya uygulanmıştır.

Madde 2. – Bu düzenlemeyle, Dernekler Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının 11 inci bendi ile, 2709 sayılı T.C. Anayasasının, 26 Temmuz 1995 tarih ve 4121 sayılı Kanun ile değiştirilen 33 üncü maddesinin uyu mu sağlanmış; derneklerin, siyasetle uğraşmalarına ilişkin yasa k, Anayasa değişikliğine koşut biçimde kaldırılmıştır.

Madde 3. – Yürürlükle ilgilidir.

Madde 4. – Yürütmeyle ilgilidir.

**ANTALYA MİLLETVEKİLİ DENİZ BAYKAL VE 29 ARKADAŞININ TEKLİFİ
DERNEKLER KANUNUNUN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR
KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1. – 2908 sayılı Dernekler Kanununun 54 üncü maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Dernekler, millî güvenliğin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, ilgili valiliğin gerekçeli kararı ile faaliyetten alıkonulabilir. Bu karar, derneklerin şubeleri için de geçerlidir. Bir derneğin yalnız şubesi için alınan faaliyetten alıkonma kararı sadece bu şube için uygulanır, şubenin bağlı olduğu derneği etkilemez. Valiliğin faaliyetten men kararı, yirmidört saat içerisinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.”

MADDE 2. – 2908 sayılı Dernekler Kanununun 5 inci maddesinin birinci fıkrasının 11 inci bendi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 3. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4. – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2908 sayılı Dernekler Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifimiz ilişikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederiz.

Saygılarımızla.

Murat Başesgioğlu

Kastamonu

M. Oltan Sungurlu

Gümüşhane

M. Cumhur Ersümer

Çanakkale

Zeki Çakan

Bartın

GEREKÇE

4121 sayılı Kanun ile T.C. Anayasası 33 üncü maddesinde yapılan değişiklik ile Derneklere siyasî faaliyette bulunma, sendika, vakıf ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile ortak hareket etme yasağı kaldırılmıştır.

Anayasada yapılan bu değişikliğe paralel olarak Dernekler Kanununda da değişiklik gereği doğmuştur.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. – Teklifin birinci maddesi ile Dernekler Kanununun 4 üncü maddesindeki Dernek Kurma hakkına ilişkin madde yeniden düzenlenmiş, sınırlamanın kapsamı daraltılmış özellikle öğretmenler bu sınırlamanın dışında bırakılmıştır.

Madde 2. – Dernekler Kanununun 5 inci maddesinin 11 inci bendi yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 3. – Dernekler Kanununun 10 uncu maddesinin üçüncü fıkrası hükmü Anayasada öngörüldüğü şekli ile yeniden düzenlenmiştir.

Madde 4. – Dernekler Kanununun 16 ncı maddesinin beşinci bendinde yer alan “Milletvekilleri” ibaresi metinden çıkarılmıştır.

Madde 5. – Dernekler Kanununun 38 ve 39 uncu maddelerinde yer alan “Öğrenci dernekleri bu amaçlar dışında faaliyette bulunamazlar” ibaresi kaldırılarak öğrenci derneklerine de belirli koşullarda siyasî faaliyet yapma hakkı tanınmış olmaktadır.

Madde 6. – Dernekler Kanununun 37 nci maddesinin ikinci fıkrası değiştirilerek Dernek yöneticilerinin ancak genel kurullarının kararı ile dernek adına siyaset yapabilecekleri hükmü getirilmiştir.

Madde 7. – Dernekler Kanununun 51 inci maddesinde yapılan değişiklik ile tasfiye kararına karşı itiraz edilebileceği hükmü getirilmiştir.

Madde 8. – Dernekler Kanununun 54 üncü maddesi Anayasada ifade edilen hükme paralel olarak yeniden düzenlenmiştir.

Madde 9. – Dernekler Kanununun 61 inci maddesinde yer alan “işçi veya işveren sendikalarından veya meslek kuruluşlarından” ibaresi metinden çıkarılmıştır.

Madde 10. – Dernekler Kanununun 92 nci maddesindeki “meslek kuruluşları” ibaresinden sonra gelmek üzere maddeye “memur” ibaresi eklenmiştir.

Madde 11 - 12. – Yürürlük ve yürütme maddeleridir.

GÜMÜŞHANE MİLLETVEKİLİ M. OLTAN SUNGURLU VE 3 ARKADAŞININ TEKLİFİ

2908 SAYILI DERNEKLER KANUNUNUN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1. – 6.10.1983 Tarihli ve 2908 Sayılı Dernekler Kanununun 4 üncü maddesinin (1) inci bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“1. Yüksek Mahkeme Başkan ve Üyeleri, hâkim ve savcılar, sayıştay meslek mensupları ile savcı ve yardımcıları, mülkî idare amirliği hizmetleri sınıfına dahil kadrolarda çalışanlar, Türk Silahlı Kuvvetleri ile genel ve özel kolluk kuvvetleri mensupları ve resmî veya özel ilk öğretim öğrencileri ile özel kanunlarında dernek kuramayacakları belirtilen kamu hizmeti görevlileri”

MADDE 2. – 6.10.1983 Tarihli ve 2908 Sayılı Dernekler Kanununun 5 inci maddesinin (11) inci bendi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 3. – 6.10.1983 Tarihli ve 2908 Sayılı Dernekler Kanununun 10 uncu maddesinin üçüncü fıkrasının son iki cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Keyfiyet yirmi dört saat içinde yetkili mahkemeye bildirilir. Yetkili mahkeme kararını kırksekiz saat içinde açıklar aksi halde bu idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar”

MADDE 4. – 6.10.1983 Tarihli ve 2908 Sayılı Dernekler Kanununun 16 ncı maddesinin beşinci fıkrasında geçen “... ile Milletvekilleri.. ibaresi metinden çıkarılmıştır.

MADDE 5. – 6.10.1983 Tarihli ve 2908 Sayılı Dernekler Kanununun 38 ve 39 uncu maddelerinde yer alan;

- a) “Öğrenci Dernekleri bu amaçlar dışında faaliyette bulunamazlar.”
  - b) “Bu Dernekler yukarıda belirtilen amaçlar dışında faaliyette bulunamazlar.”
- şeklindeki hükümleri kaldırılmıştır.

MADDE 6. – 6.10.1983 Tarihli ve 2908 Sayılı Dernekler Kanununun 37 nci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Dernek yöneticileri, Genel Kurullarının kararı olmadıkça Derneği temsilen tüzüklerinde belirtilen amaç ve faaliyet biçimlerine uymayan toplantı ve gösteri yürüyüşlerine katılamaz veya beyanda bulunamazlar.”

MADDE 7. – 6.10.1983 Tarihli ve 2908 Sayılı Dernekler Kanununun 51 inci maddesinin sonuna aşağıdaki hüküm eklenmiştir.

“Ancak, bu karara Dernek Yönetim ve Denetim Kurulları üye tam sayısı toplamının iki katı kadar Dernek üyesinin yetkili mahkemeye itiraz hakları saklıdır. Yetkili Mahkeme bu itiraz üzerine en geç bir ay içinde karar vermek zorunda olup, Hâkimin bu kararı kesindir.

MADDE 8. – 6.10.1983 Tarihli ve 2908 Sayılı Dernekler Kanununun 54 üncü maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve üçüncü fıkrası kaldırılmıştır.

“Faaliyetten alıkonulma kararı en geç yirmidört saat içinde yetkili mahkemeye, ilgili valilikçe düzenlenen dosyanın bir sureti ile birlikte tevdi edilir. Yetkili Mahkeme kararını en geç kırksekiz saat içinde açıklamak zorundadır. Ancak, faaliyetten alıkonulma kararı konuya suç teşkil eden bir fiile dayanıyorsa, bu takdirde faaliyetten alıkonulma kararı yetkili mahkemesince suçlular hakkında takipsizlik veya beraat kararı verilinceye kadar geçerlidir. Bu gibi hallerde de yetkili mahkemesindeki yargılama süresi üç ayı geçemez.”

MADDE 9. – 6.10.1983 Tarihli ve 2908 Sayılı Dernekler Kanununun 61 inci maddesinin birinci fıkrasında geçen “... İşçi veya İşveren Sendikalarından veya meslekî kuruluşlardan...” ibaresi metinden çıkarılmıştır.

MADDE 10. – 6.10.1983 Tarihli ve 2908 Sayılı Dernekler Kanununun 92 nci maddesindeki “... meslek kuruluşları ile, ibaresinden sonra gelmek üzere” “memur” ibaresi eklenmiştir.

MADDE 11. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 12. – Bu Kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

2908 Sayılı Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa Önerimiz gerekçesi ile birlikte ilişikte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımızla arz ederiz.

Bülent Ecevit

İstanbul

Hikmet Uluğbay

Ankara

Metin Bostancıoğlu

Sinop

Ali Günay

Hatay

H. Hüsamettin Özkan

İstanbul

Prof. Dr. Hikmet Sami Türk

Trabzon

Emin Karaa

Kütahya

Ali İlksoy

Gaziantep

GENEL GEREKÇE

23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı Kanunla 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının İkinci Bölümündeki Kişinin Hakları ve Ödevlerine İlişkin Hükümler arasında yer alan 33 üncü maddesinde değişiklik yapılarak, dernekler bakımından siyasî faaliyette bulunma ve sendika, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ve vakıflarla ortak hareket yasakları kaldırılmış ve dernek kurma özgürlüğünün sınırları genişletilmiştir.

Yasa önerimiz, Anayasada yapılan bu değişikliklere uygulama kabiliyeti kazandırılabilmesi için 2908 sayılı Dernekler Kanununda gerekli değişiklikleri yapmak amacıyla hazırlanmış bulunmaktadır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. — Bu maddde ile Dernekler Kanununun 4 üncü maddesinin 1 inci bendi, Anayasanın 33 üncü maddesinin 5 inci fıkrasına paralel olarak yeniden düzenlenmiştir.

Madde 2. — Bu madde ile Dernekler Kanununun 51 inci maddesi, Anayasanın 23.7.1995 tarih ve 4121 sayılı Kanunla değiştirilen 33 üncü maddesi ışığında “Dağılmanın mahkeme kararı ile tespiti” biçiminde yeniden düzenlenmiştir.

Madde 3. — Bu düzenleme ile Anayasanın 4121 sayılı Kanunla değiştirilen 33 üncü maddesi ile Dernekler Kanununun 54 üncü maddesi arasında uyum sağlanmıştır.

Madde 4. — Bu madde ile Dernekler Kanununun 55 inci maddesinin 1 inci fıkrasının birinci cümlesindeki “kendiliğinden dağılmış sayılan”, 2 nci fıkrasının son cümlesindeki “kendiliğinden dağılma” ve 3 üncü fıkrasındaki “kendiliğinden dağılmış sayılmasına” ibareleri, sırasıyla “dağıldığı tespit edilen”, “dağılmanın tespiti” ve “dağıldığının tespitine” biçiminde düzeltilerek Dernekler Kanununun 51 inci maddesindeki değişikliğe uygunluk sağlanmıştır.

Madde 5. — Bu madde ile Anayasanın 33 üncü maddesinde 4121 sayılı Kanunla yapılan değişikliklere uyum sağlamak üzere, Dernekler Kanununun 5 inci maddesinin 11 inci bendi, 10 uncu maddesinin 3 üncü fıkrası ile 61 inci maddesinin 1 inci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

Madde 6. — Yürürlükle ilgilidir.

Madde 7. — Yürütmeye ilgilidir.

İSTANBUL MİLLETVEKİLİ BÜLENT ECEVİT VE 7 ARKADAŞININ TEKLİFİ 2908 SAYILI DERNEKLER KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR YASA ÖNERİSİ

MADDE 1. — 2908 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin 1 inci bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri ile genel ve özel kolluk kuvvetleri mensupları ve özel kanunlarında dernek kuramayacakları belirtilen kamu hizmeti görevlileri,

MADDE 2. — 2908 sayılı Kanunun 51 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Dağılmanın mahkeme kararı ile tespiti

Madde 51. — Dernekler, kuruluş amaç ve şartlarını kaybettiği, acze düştüğü, yönetim kurulunun tüzük gereğince kurulmasına imkân kalmadığı veya 23 üncü maddede belirtilen yetersayımın bulunmaması sebebiyle üstüste iki olağan genel kurul toplantısının yapılamadığı hallerde dağılmış sayılır. Bu durumdaki bir derneğin dağıldığının tespiti, dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülkî âmiri veya Cumhuriyet savcılığının istemi üzerine asliye hukuk mahkemesinin kararıyla olur.

MADDE 3. — 2908 sayılı Kanunun 54 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Derneklerin valiliklerce faaliyetten alıkonulması

Madde 54. — Bir derneğin veya şubesinin faaliyetleri bakımından Devletin ülkesi ve milletiyile bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin, suç işlenmesini veya suçun devamı-

nı önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde o derneğin merkezinin veya şubesinin bulunduğu ilin valiliği, gerekçeli bir kararla derneği veya şubeyi faaliyetten alıkoyabilir. Valilik, men kararını yirmidört saat içinde asliye hukuk mahkemesinin onayına sunar. Mahkeme, valiliğin kararını onama veya kaldırma şeklindeki kararını kırksekiz saat içinde verir. Aksi halde idari karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Faaliyetten alıkonulma kararı suç teşkil eden fiiller sebebiyle alınmış ise, ilgili valilikçe düzenlenen dosyanın bir sureti en kısa zamanda Cumhuriyet Savcılığına verilir.

Faaliyetten alıkonulan dernek şubesinin bulunduğu yerde men kararının geçerlik süresi içinde aynı derneğin başka bir şubesi açılmaz.

Faaliyetten alıkonulan derneklerin maddî ve hukukî varlıklarının korunması için yerel sulh mahkemesince kayyım tayin edilir.

MADDE 4. – 2908 sayılı Kanunun 55 inci maddesinin 1 inci fıkrasının birinci cümlesindeki “kendiliğinden dağılmış sayılan” ibaresi, “dağıldığı tespit edilen”; 2 nci fıkrasının son cümlesindeki “kendiliğinden dağılma” ibaresi, “dağılmanın tespiti”; 3 üncü fıkrasındaki “kendiliğinden dağılmış sayılmasına” ibaresi, “dağıldığının tespitine” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 5. – 2908 sayılı Kanunun 5 inci maddesinin 11 inci bendi, 10 uncu maddesinin 3 üncü fıkrası ile 61 inci maddesinin 1 inci fıkrası yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 6. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 7. – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Anayasa Komisyonu Raporu

Türkiye Büyük Millet Meclisi

Anayasa Komisyonu

14.5.1997

Esas No. : 2/730, 2/411, 2/450, 2/622

Karar No. : 16

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Başkanlığınızca,

– Antalya Milletvekili Deniz Baykal ve 29 Arkadaşının; Dernekler Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi (2/411), 1.8.1996,

– Gümüşhane Milletvekili M. Oltan Sungurlu ve 3 Arkadaşının; 2908 Sayılı Dernekler Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine Dair Kanun Teklifi (2/450), 3.10.1996,

Tarihlerinde Tâli Komisyon,

– İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit ve 7 Arkadaşının; 2908 Sayılı Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Yasa Önerisi (2/622), 20.12.1996,

– Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ile Siyasî Parti Gruplarını Temsilen 10 Milletvekilinin; Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/730), 14.3.1997,

Tarihlerinde Esas Komisyon,

Olarak Komisyonumuza havale edilmiştir.

Komisyonumuzun, 30.1.1997 tarihli ve A.01.1.ANK/244 sayılı yazısı ile, 2/411 ve 2/450 sayılı Kanun tekliflerinin 1995 yılında 4121 Sayılı Kanunla gerçekleştirilen Anayasa değişikliğine uyum sağlanması amacına yönelik olduğu belirtilmiş ve bu nedenle Esas Komisyon olarak Anaya-

sa Komisyonuna havalesinin sağlanması istenmiş, bu durum İçişleri Komisyonu Başkanlığınca da uygun görülmüştür. İçtüzüğün 34 üncü maddesi gereğince Genel Kurulun 6.2.1997 tarihli 56 ncı Birleşiminde bu görüş bilgiye sunulmuş ve 7.2.1997 tarihinde teklifler Esas Komisyon olarak Komisyonumuza havale edilmiştir.

Teklifler Komisyonumuzun 27.3.1997, 3.4.1997 ve 1.5.1997 tarihli toplantılarında İçişleri Bakanlığı temsilcilerinin de katılımıyla görüşülmüştür.

Teklifler 23.7.1995 tarihli ve 4121 sayılı Kanunla 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının dernek kurma hürriyetini düzenleyen 33 üncü maddesinde yapılan değişikliğin 2908 sayılı Dernekler Kanununa yansıtılmasıyla ilgilidir. Bu nedenle Komisyonumuz teklifleri Anayasa uyum kanunlarını görüşmek üzere kurulan Partilerarası Özel Komisyonun mutakabat metni olan “Denizli Milletvekili Hasan Korkmazcan ile Siyasî Parti Gruplarını Temsilen 10 Milletvekilinin; Dernekler Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi (2/730)”nde birleştirerek görüşmeyi kararlaştırmıştır.

Komisyonumuzun 27.3.1997 tarihli toplantısında Teklifin tümü üzerinde görüşmeler yapılmıştır.

1982 Anayasasının 33 üncü maddesinde 1995 yılında 4121 sayılı Kanunla yapılan değişiklik; derneklerin siyasal amaç izleyememesi, siyasal faaliyette bulunamaması, siyasî partileri desteklemek amacıyla başka dernekler, siyasî partiler, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarıyla işbirliği yapamayacakları yasakları kaldırılmıştır. Aynı şekilde “kuruluş amaç ve şartlarını kaybeden yahut Kanunun öngördüğü yükümlülükleri yerine getirmeyen dernekler, kendiliğinden dağılmış sayılır” ifadesini taşıyan fıkra da kaldırılmıştır. Bir başka değişiklikle faaliyetten alıkonulma rejimi değiştirilmiş, “derneklerin Kanunun öngördüğü hallerde hâkim kararıyla kapatılabilmesi ve faaliyetten alıkonulabilmesi” düzenlenmesi ile faaliyetten men kararını içeren idarî kararın daha kısa sürede hâkim onayına sunulması işlemi getirilmiştir.

Bunun yanı sıra dernek kurma özgürlüğü açısından, “Silahlı Kuvvetler ve kolluk kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirilmesine engel değildir” hükmü getirilmiştir.

Teklifle; Anayasanın 33 üncü maddesinde gerçekleştirilen bu değişikliklerin 2908 sayılı Dernekler Kanununun ilgili hükümlerine yansıtılması suretiyle uygulama kabiliyeti kazanması amaçlanmaktadır.

Bu düzenleme ile dernekler bakımından güvence yaratan, dernek kurma özgürlüğünün anlamına uygun yeni bir rejim getirilmiştir..

Bu düşüncelerle Teklifin maddeleri ve tümü Komisyonumuzca 1.5.1997 tarihli toplantımızda oy çokluğuyla kabul edilmiştir.

Raporumuz, Genel Kurulun onayına arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa saygı ile sunulur.

Başkan	Başkanvekili
<i>Ahmet İyimaya</i>	<i>Mehmet Ali Şahin</i>
Amasya	İstanbul
Üye	Üye
<i>Uğur Aksöz</i>	<i>M. Seyfi Oktay</i>
Adana	Ankara

Karşı oy yazım eklidir.

Üye
Abdulkadir Aksu
Diyarbakır
Üye
Lütfi Doğan
Gümüşhane

Üye
Süleyman Arif Emre
İstanbul
Üye
Abdullah Özbey
Karaman
Üye
Yahya Uslu
Manisa

Üye
Ali İlksoy
Gaziantep
Üye
Atila Sav
Hatay
Muhalefet şerhim var.
Üye
Ali Oğuz
İstanbul
Üye
Metin Perli
Kütahya
Üye
Metin Bostancıoğlu
Sinop

KARŞIOY YAZISI

Dernekler Kanununda gerçekleştirilmesi amaçlanan değişiklikler, Anayasada yapılan değişikliklerin Dernekler Kanununa intikal ettirilmesi ve böylece Anayasa değişikliği ile kaldırılan sınırlamalar ve yasakların da Dernekler Kanunundan çıkarılmasını sağlamaktır.

Oysaki aşağıda belirteceğimiz üzere Dernekler Kanununda yapılan bu değişiklikte Anayasanın öngörmediği yasaklamalara da yer verilmiştir.

Şöyle ki;

1. Anayasanın 33 üncü maddesinin değişiklikten önceki 7 nci fıkrasında; "1 inci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve Kolluk Kuvvetleri mensupları ile kamu hizmeti görevlilerinin dernek kurma haklarına başkaca sınırlamalar getirilmesine veya bu hürriyeti kullanmalarının yasaklanmasına engel değildir" denilmektedir.

Görüldüğü gibi bu hükümlerle; Silahlı Kuvvetler, Kolluk Kuvvetleri mensupları ve memur statüsünde olsun olmasın kamu hizmeti görevlilerinin dernek kurma haklarına, gerek görüldüğünde sınırlamalar getirilebileceği gibi, dernek kurma özgürlüklerini kullanmaları da yasaklanabilecektir.

Oysa ki, Anayasa değişikliği ile fıkra şu hale getirilmiştir :

" 1 inci fıkra hükmü, Silahlı Kuvvetler ve Kolluk Kuvvetleri mensuplarına ve görevlerinin gerektirdiği ölçüde Devlet memurlarına kanunla sınırlamalar getirmesine engel değildir."

Buna göre;

– Dernek kurma özgürlüğü Silahlı Kuvvetler ile Kolluk Kuvvetleri mensupları da dahil olmak üzere kamu görevlileri için yasaklanamayacaktır.

– Yalnızca Silahlı Kuvvetler ve Kolluk Kuvvetleri mensuplarının dernek kurma özgürlükleri sınırlandırılabilir.

– Devlet memurlarının bu özgürlüklerini kullanmalarına ise, ancak görevlerinin gerektirdiği ölçüde sınırlamalar getirilebilecektir.

Kanun teklifinin 1 inci maddesi ise şöyle düzenlenmiştir :

“MADDE 1. – 6.10.1983 tarihli ve 2908 sayılı Dernekler Kanununun 4 üncü maddesinin (1) numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

1. Türk Silahlı Kuvvetleri mensupları ve özel kanunlarında dernek kuramayacakları belirtilen memur statüsündeki kamu hizmeti görevlileri.”

Görülüyor ki, bu düzenleme ile Anayasada yapılan değişiklik Dernekler Kanununa yansıtılmaktadır. Tam tersine Silahlı Kuvvetler ile Kolluk Kuvvetleri mensuplarına ve memur statüsündeki kamu hizmeti görevlilerine dernek kurma yasağı getirilmektedir.

Ayrıca dernek kurma özgürlüğünün sınırlandırılması memurlar için getirilmişken, bu kapsam genişletilerek memur tanımı dışında kalan kamu hizmeti görevlileri için de yasak getirilmiştir.

Açıkça görülmektedir ki bu düzenleme Anayasanın öngörmediği yasaklamalar ve sınırlamalar getirmektedir. Bu nedenle Anayasaya aykırıdır.

2. Teklifin 3 üncü maddesi ile Dernekler Kanununun 51 inci maddesinde değişiklik yapılarak derneğin merkezinin veya şubesinin bulunduğu ilin valiliğince, Anayasada yapılan değişiklik uyarınca, hangi hallerde faaliyetten alıkonulabileceği düzenlenmektedir.

Anayasasının 33 üncü maddesinin değişiklikten sonraki 4 üncü fıkrasında kanunla görevlendirilecek merciin;

- Millî Güvenliğin,
- Kamu düzeninin,
- Suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin,
- Yakalamanın,

Gerektirdiği hallerde gecikmede sakınca varsa, derneği faaliyetten men edebileceği esas getirilmiştir.

Oysaki teklifin 3 üncü maddesi ile Dernekler Kanununun 51 inci maddesinde yapılan değişiklikte yukarıda belirtilen faaliyetten men nedenleri genişletilerek, Anayasada öngörülmeven;

- Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü,
- Genel ahlâk,
- Gecikmesinde sakınca bulunan haller,

Gibi faaliyetten men edilmeye esas olan nedenler eklenmek suretiyle düzenleme yapılmıştır.

Bu düzenleme yasakların ve sınırlamaların olabildiğince kaldırılmasını amaçlayan ve bu doğrultuda Anayasayı değiştiren irade ve arzuya ters düştüğü gibi Anayasanın değiştirilmiş yeni hükmüne de açıkça aykırı bulunmaktadır.

Sunulan bu nedenler karşısında teklifin her iki maddesinin ilgili bölümlerine karşıyız.

Atila Sav
Komisyon Üyesi
Hatay

M. Seyfi Oktay
Komisyon Üyesi
Ankara

DENİZLİ MİLLETVEKİLİ HASAN KORKMAZCAN İLE SİYASİ PARTİ GRUPLARINI
TEMSİLEN 10 MİLLETVEKİLİNİN TEKLİFİ

DERNEKLER KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1. – 6.10.1983 tarihli ve 2908 Sayılı Dernekler Kanununun 4 üncü maddesinin (1) numaralı bendi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

1. Türk Silahlı Kuvvetleri ile genel ve özel kolluk kuvvetleri mensupları ve özel kanunlarında dernek kuramayacakları belirtilen memur statüsündeki kamu hizmeti görevlileri,

MADDE 2. – Dernekler Kanununun 51 inci maddesinin ikinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

... Kendiliğinden dağılma hali, dernek merkezinin bulunduğu yerin en büyük mülkî amirinin veya Cumhuriyet savcılığının istemi üzerine sulh hukuk mahkemesince tespit edilir.

MADDE 3. – Dernekler Kanununun 54 üncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 54. – Bir derneğin veya şubesinin faaliyetleri bakımından Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin, genel ahlâkın suç işlenmesini veya suçun devamını önlemenin yahut yakalamanın gerektirdiği ve gecikmesinde sakınca bulunan hallerde o derneğin merkezinin veya şubesinin bulunduğu ilin valiliği, gerekçeli bir kararla derneği veya şubeyi faaliyetten alıkoyabilir. Valilik, men kararını yirmidört saat içinde asliye hukuk mahkemesinin onayına sunar. Mahkeme, valiliğin kararı onama veya kaldırma şeklindeki kararı kırksekiz saat içinde verir. Aksi halde idarî karar kendiliğinden yürürlükten kalkar.

Faaliyetten alıkonulma kararı suç teşkil eden fiiller sebebiyle alınmış ise, ilgili valilikçe düzenlenen dosyanın bir sureti en kısa zamanda Cumhuriyet savcılığına verilir.

Faaliyetten alıkonulan dernek şubesinin bulunduğu yerde men kararının geçerlik süresi içinde aynı derneğin başka bir şubesi açılmaz.

Faaliyetten alıkonulan derneklerin maddî ve hukukî varlıklarının korunması için mahallî sulh mahkemesince kayyım tayin edilir.

MADDE 4. – Dernekler Kanununun 61 inci maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Dernekler, tüzüklerinde gösterilen amaçları, çalışma konuları veya çalışma biçimleri arasında açıkça belirtilmek kaydıyla siyasî partilerden, işçi ve işveren sendikalarından ve meslekî kuruluşlardan maddî yardım kabul edebilirler ve adı geçen kurumlara maddî yardımda bulunabilirler.

MADDE 5. – Dernekler Kanununun 16 ncı maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendindeki “Bu Kanunun 4 üncü maddesinin bir numaralı bendinde” ibaresi, “Aşağıda”; 55 inci maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesindeki “kendiliğinden dağılmış sayılan” ibaresi ile üçüncü fıkrasındaki “kendiliğinden dağılmış sayılmasına” ibaresi, “kendiliğinden dağıldığı tespit edilen” şeklinde değiştirilmiştir.

MADDE 6. – Dernekler Kanununun 5 inci maddesinin (11) numaralı bendi yürürlükten kaldırılarak, maddenin bütün bend numaraları teselsül ettirilmiş, 10 uncu maddenin üçüncü fıkrası ile 16 ncı maddesinin beşinci fıkrasındaki “ile milletvekilleri” ibaresi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 7. – Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 8. – Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

ANAYASA KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN

DERNEKLER KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1. – Teklifin 1 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 2. – Teklifin 2 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 3. – Teklifin 3 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 4. – Teklifin 4 üncü maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 5. – Teklifin 5 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 6. – Teklifin 6 ncı maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 7. – Teklifin 7 nci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

MADDE 8. – Teklifin 8 inci maddesi Komisyonumuzca aynen kabul edilmiştir.

